

NİSÂ SÛRESİNDE AİLEYLE İLGİLİ OLARAK YER ALAN ÂYETLERİN İSTİKRARLI BİR AİLE KURUMUNUN TEŞEKKÜLÜ VE ÇOCUĞUN EĞİTİMİ AÇISINDAN TAHLİLİ

Doç. Dr. Şuayip ÖZDEMİR*
İnönü Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

GİRİŞ

Aile, anne-baba ve çocuklardan meydana gelen, üyeleri arasında karşılıklı saygı, sevgi, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan ve ortak amaçları olan sosyal bir müessesedir.

Aile toplumun çekirdeği, en küçük bir numunesidir. Sevgi, saygı, itimat ve birbirine bağlılık esaslarına göre varlığını devam ettiren bir aile yuvası toplumun huzur ve mutluluk kaynağıdır.

Ailenin temel görevlerinden biri çocuğun eğitimi ve iyi yetiştirilmesidir. Bu bakımdan aile, her zaman etkili, okul öncesi dönem için ise en etkili eğitim kurumu olarak kabul edilir. Kişilik aile ortamında gelişir. Çocuğun, içinde yaşadığı topluma uygun ve iyi bir insan olarak yetişmesi önce aile çevresinde sağlanır. Bu sebeple, ailenin ve aile içi ilişkilerin, tutum ve davranışların çocuk üzerinde önemli etkileri vardır.¹

Aile, en küçük bir toplumsal kurumdur. Anne-baba ve çocuklardan oluşan bu kuruluşun, yasalarla belirlenen görevleri yanında, geleneklerle tespit edilen bir çok başka işlevi vardır. Aile toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını ve kültürünü yansıtır.²

Aile ayrıca sosyal, ekonomik, kültürel ve biyolojik görevler yerine getirmektedir. Bu görevler, nesli sürdürme, çocukları sosyalleştirme, insanı yalnızlaştırmama ve gerginliklerden sosyal varlığı itibariyle koruma, psikolojik ve biyolojik tatmin, üyelerinin veya bütün olarak ekonomik faaliyetlere katılması ile kültür nakli gibi sıralanabilir.³

* İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

¹ M. Faruk Bayraktar, "Ailenin Eğitim Görevi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:2, İstanbul, 1995, s.117.

² Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 125.

³ Bkz., Mustafa Erkal, "Türk Aile Yapısı ve Batı Avrupa'daki Bazı Değişmeler", *Hz Peygamber ve Aile Hayatı*, İlmî Neşriyat, İstanbul, 1989, s. 261, Mahmut Tezcan, "Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış", *Aile Yazıları 1*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 271-273, Birsen Gökçe, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", *Aile Yazıları 1*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 218, Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş*, Şûle Yayınları, İstanbul, 1995, s.45.

Toplumsal bir müessese olan aileye İslâm büyük önem vermiştir. İslâm ailenin teşekkülü, gelişimi ve korunması amacıyla birçok prensip ortaya koymuştur. Kur'an'da yer alan bir sûreye ailenin temel üyelerinden biri olan kadınla ilgili İslâmi hükümleri içermesinden dolayı "Nisâ=Kadınlar" adı verilmiştir.

Sûrede aileyle ilgili birçok esas yer almaktadır. Bu esaslarla aile yuvasını fitratın icaplarına uygun bir temel üzerine ikâme etmek, aile yuvasını toplumsal hayatın ve evlilik hayatının meydana getirdiği gelip geçici uyumsuzlukların tesirinden korumak amaçlanmaktadır.⁴

İslâm, bir ailenin kurulması için en sağlıklı yolun evlilik olduğu tezini benimsemekte ve "Aranızdaki bekarları, köle ve cariyelerinizden elverişli olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler Allah lütfuyla onları zenginleştirir."⁵ âyetiyle evlenmeyi teşvik etmektedir.

Peygamberimiz de: "Nikahlanınız, çoğalınız. Zira ben kıyamet günü diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övünürüm"⁶ buyurarak evliliğin insan neslinin çoğalmasındaki fonksiyonuna değinmektedir.

Kur'an'da evlenme tabiri, erkek ve dişi olarak yaratılan insan türünün aralarındaki ahenk ve uygunluğu açıklamak için kullanılır. Zira evlilikte huzur havası, karşılıklı sevgi ve merhametin gelişme ortamı mevcuttur.⁷

İslâm'ın evliliğe bakışı, insan fitratını idrak üzere kurulmuştur. Bu sayede toplumdaki herhangi bir fert fitratının sınırını aşmaz. Cinsi duygusunu tatmin için tehlikeli bir kapı açmaz. İslâm'ın çizdiği en sağlam yolun yöntemi uyarınca yürür ki, bu meşru evlenmenin ta kendisidir.⁸

Evlilik sayesinde aileler teşekkül eder ve neslin devamı sağlanır. Neslin korunması ve toplumda ortaya çıkabilecek ahlâki çöküntülerin önüne geçilmesi bu şekilde mümkün hale gelir.

Buna göre aile, her canlının yaratılışında mevcut olan içgüdülerini en temiz ve en meşru bir şekilde tatmin etmenin yegane yoludur. Eğer aile zayıflarsa, fuhşa ve her türlü cinsi sapıklığa kapı açılmış olur. Bu da toplumun ahlâkını felce uğratar. Ülkede sefahata yol açar. Böyle bir sonuçtan bütün toplum zarar görür.⁹

Ailenin zayıflaması ve buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek aile içi anlaşmazlıklar ve boşanmalar çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkiler. Bu manada aileyi koruyucu yönde önlemlerin alınması zorunluluk arz etmektedir. Kur'an'ın

⁴ Seyyid Kutup, *Fizilal'il Kur'an*, Çev. İ. Hakkı Şengüller (Komisyon), C. 3, Hikmet Yayınları, İst., trs., s. 8.

⁵ Nur, 24/ 32.

⁶ İsmail b. Muhammed el -Acluni, *Keşfu'l Hafa*, 1, 380.

⁷ Muhammad el-Behiy, *İnanç ve Amelde Kur'ani Kavramlar*, Çev. Adil Turgut, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1985, s. 269-270.

⁸ Abdullah Nasih Ulvan, *İslâm'da Aile Eğitimi*, Çev. Celal Yıldırım, C. 2, Uysal Kitabevi, Konya, 1981, s. 16.

⁹ Kemal Sandıkçı, "İslâm'da Ailenin Önemi", *İslâm'da İnsan Modeli ve Hz.Peygamber Örneği*, T.D.V. Yayınları, Ankara, 1995, s. 155.

aileye bakış açısının bilinmesi bu açıdan önemlidir. İşte biz bu araştırmamızla Nisâ sûresinde aileyle ilgili olarak yer alan esasları tahlil etmek suretiyle Kur'an'ın aileye bakış açısına, huzurlu bir aile ortamının çocuğun eğitiminde nasıl bir önem arz ettiği hususuna açıklık kazandırmayı ve aile kurumunun istikrara kavuşması yönünde çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamış bulunmaktayız.

NİSÂ SÛRESİNDE AİLEYLE İLGİLİ YER ALAN ESASLAR

Nisâ sûresi Medine'î Münevvere'de nazil olmuştur. 176 âyetten ibarettir. Sûre, İslâm'ın ailenin temel üyelerinden biri olan kadın konusundaki yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Ailenin teşekkülü, yetimlerin ve sefihlerin korunması, muharremat (evlenilmesi dinen yasak olan kadınlar), ırzların korunması, kadınlarla iyi geçinme, problemlili olan eşlerin arasını bulma ve boşanma sûrede aileyle ilgili olarak yer alan esaslar arasında sayılabilir.

Bunları sırasıyla şu şekilde açıklayabiliriz:

A- Ailenin Teşekkülü:

Aile ilk insanla beraber teşekkül eden ve günümüze kadar bütün toplumlarda varlığını etkin bir şekilde devam ettiren bir kurumdur. Kur'an'da ailenin teşekkül edişiyile ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır:

“Ey insanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkekle dışıden yarattık.”¹⁰

“Sizi bir tek nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden, Allah'tır.”¹¹

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinizden sakının.”¹²

Âyetlerle ailenin teşekkül edişiyi belirtilmekte ve aile müessesesinin temeli atılmaktadır. Buna göre aile insanlık tarihinin ilk müessesesidir. Bu müessesenin ilk üyeleri ise Hz. Adem ile eşi Hz. Havva'dır.

Kur'an'da yer alan diğery bazı âyetlerde de aileyle ilgili olarak şu ifadelere rastlamaktayız:

“Onlar (zevceleriniz) sizin için elbisedir, siz de onlar için elbisesiniz”¹³

“İçinizden, kendileriyle huzura kavuşabileceğiniz eşler yaratıp, aranızda şefkat ve sevgi var etmesi Onun (Allah'ın) varlığının belgelerindedir.”¹⁴

¹⁰ Hucurât, 49/ 13.

¹¹ Arâf, 7/ 189, Zümer, 39/ 6.

¹² Nisâ, 4/ 1.

¹³ Bakara, 2/ 187.

¹⁴ Rum, 30/ 21.

Bu âyetler aile içi ilişkilerde gerçekleşen sevgi, şefkat, sıcaklık, huzur ve koruma fonksiyonlarına işaret ederek aileyi tasvir ve teşvik etmektedir.

İslâm, huzurlu ve istikrarlı bir ailenin teşekkül edebilmesi için kadına büyük değer vermiştir. İslâm öncesi döneme göz attığımızda bu değer verme hadisesi daha iyi anlaşılacaktır. İslâm'dan önce kadının hak ve hukukuna pek riayet edilmezdi. Çok evlilikte bir sınır yoktu. Durumu müsait olanlar istediği kadar kadınla evlenebiliyordu. Boşanma hususunda da düzenleyici bir prensip bulunmamaktaydı. Kadının miras hakkı da yoktu. Kadınların temel hak ve hürriyetlerinden söz etmek imkansızdı. Kız çocukları aile içinde hor ve hakir görülür, hatta bazı kişiler utandıklarından dolayı öz kızlarını diri diri toprağa gömerlerdi.¹⁵

İslâm, kadını horlandığı bu mevkiden alıp yükseltmiş, erkeği de kibir ve gururundan aşağı indirmiş, iki cinsi kulluk ve insanlık mertebesinde eşit saymıştır.¹⁶

İslâm'ın kadını içinde bulunduğu olumsuz durumdan kurtarıp ona lâyık olduğu değeri vermesi, bir takım hak ve hürriyetler bahşetmesi ve toplumsal bir statü kazandırması, aile müessesesinin sağlam zemin üzerine oturmasında büyük katkılar sağlamıştır. Çünkü, ailenin temel ögesi olan kadının aşağılandığı, temel hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakıldığı durumlarda sağlam, istikrarlı, huzurlu ve mutlu bir aile müessesesinden söz etmek oldukça güçtür.

B- Yetimlerin Korunması:

İslâm ailenin düzene girmesi yönünde prensipler ortaya koyarken, yetimlerin haklarını korumayı ihmal etmemiştir. İslâm öncesi cahiliye döneminde her türlü haksızlığa uğrayan ve malları elinden alınan yetimler, İslâm'ın gelişiyle koruma altına alınmıştır. Kur'an'da, onlara kötülük yapan ve mallarını ellerinden alanlar sert bir şekilde uyarılmaktadır:

“Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri deneyin, eğer onlarda bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarından kendilerine verin. Büyüyecekler diye o malları israf ile tez elden yemeyin.”¹⁷

“Yetimlere mallarını verin, temizi pis olanla değiştirmeyin, mallarınızı onların mallarına katarak yemeyin. Çünkü bu büyük günahdır.”¹⁸

“Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar. Zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.”¹⁹

¹⁵ Bekir Topaloğlu, *İslam'da Kadın*, Yağmur Yayınları, İstanbul, 1988, s. 18-19.

¹⁶ Ateş, “İslâm'ın Kadına Getirdiği Haklar”, *İslâmi Araştırmalar*, C. 10, Sayı: 4, Ankara, 1997, s. 305.

¹⁷ Nisâ, 4/ 6.

¹⁸ Nisâ, 4/ 2.

¹⁹ Nisâ, 4/ 10.

“Hayır, sizler yetime iyilik etmezsiniz, yoksula yedirmekte birbirinizi teşvik etmezsiniz. Mirası ise, helâli-haramı düşünmeksizin yersiniz de yersiniz. Malı pek çok seversiniz.”²⁰

Âyetlerden imanlarının bilincinde olanların, yetimlere ve yoksullara iyilik yaptıkları, imanlarının bilincinde olmayıp, bencil ve hırslı, helâli-haramı tanımayan kimselerin de, yetime ve yoksula iyilik etmedikleri anlaşılmaktadır.²¹

Müfessirler, Nisâ sûresinin 10. âyetinin iniş sebebiyle ilgili olarak şöyle bir hadise naklederler: Gatafan kabilesinden bir adam kardeşinin yetim çocuğuna zulmeder ve onun malını kendi malına katar. Bunun üzerine bu âyeti kerime nazil olur.²²

Bu rivayetten ve yukarıda zikredilen âyetlerden cahiliye döneminde bazı vasilerin gözetimleri altındaki yetimlerin mallarını vermedikleri ve onların mallarını kendi işlerinde kullandıkları anlaşılmaktadır. İslâm yetimlere yapılan bu haksızlığın önüne geçmiş ve mallarının kendilerine verilmesini sağlamıştır. Buna ilaveten onlarla yakından ilgilenilmesini, yetiştirilmelerini ve eğitimleri dahil her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasını istemiştir. Kur’an’da bu husus açıkça ifade edilmektedir:

“Sana yetimleri soruyorlar. De ki, onların durumlarını düzeltmek daha hayırlıdır. Eğer onlarla beraber yaşarsanız, onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah, yetimlerin (salahına) çalışanları da, fesatlık yapanları da bilir.”²³

Âyette ifade edilen yetimin ıslahı, genelde onun eğitim ve terbiye edilmesi, malının ıslahı ise o malın arttırılması ve korunmasıdır.²⁴

Elbette yetimlerin mallarına ıslah ve koruma maksadıyla el sürmek, onların menfaatlerini, geleceklerini gözeterek işlerine bakıp kendilerini eğitmek ve mallarının artmasını sağlamak, onlardan uzak durmaktan daha hayırlıdır.²⁵

Yetim çocukların eğitimi ve hayata hazırlanmalarında üzerinde durulması gereken husus, onların ne tür bir ortam içinde bulunacakları ve nasıl korunacaklarıdır.

Günümüzde geleneksel koruma yöntemi, çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu gibi kurumsal niteliklidir. Nitekim ülkemizde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda belirtildiği üzere korunmaya muhtaç çocuklardan 0-

²⁰ Fecr, 89/ 17-20.

²¹ Beyza Bilgin, “Yetim ve Kimsesiz Çocuklarla İlgili Tesis Kurmanın ve Yaşatmanın Önemi”, Diyanet İlmî Dergi, C.33, Sayı:3, Ankara, 1997, s.8.

²² Vahidi, *Esbabu'n-Nüzul*, Beyrut, 1982, s. 81, Kurtubi, *el-Camiu li Ahkami'l Kur'an*, C.5, Beyrut, 1996, s. 7-8.

²³ Bakara, 2/ 220.

²⁴ el-Cassas, Ebû Bekr Ahmed er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, II, Beyrut, 1993, s.452, el-Âlûsî, Şihabuddin Mahmud, *Ruhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm*, I, Beyrut, 1994, s.511.

²⁵ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, C.2, Eser Kitapevi, İstanbul, trs., s.768.

12 yaş grubu Çocuk Yuvalarında, 13-18 yaş grubu ise Yetiştirme Yurtlarında bakılıp yetiştirilmektedir.²⁶

Bu kurumlar bir nevi ailenin görevini üstlenmiş bulunmaktadırlar. Fakat her şeye rağmen ailenin yerini tutamayacakları anlaşılmıştır.²⁷ Çünkü buralarda çocuklar teke tek ilişki ve duygudan uzak olarak barındırılmakta ve çoğunlukla fizyolojik ihtiyaçları karşılanmaktadır. Oysa sağlıklı bir gelişim ve davranış örüntüsünün temelinde duygu yatar. Bu duyguyu da çocuğa kazandıracak olan yegane öge ailedir. Ailenin bulunmadığı durumlarda yapay bir aile bile soruna çözüm getirebilir. Bu düşünceden yola çıkan gelişmiş ülkeler kurum bakımını en aza indirip, artık ağırlığı koruyucu aile uygulamasına vermiş bulunmaktadırlar.²⁸

İslâm'ın yetim çocukların korunmaları hususundaki görüşü de, onların bakımevlerinden ziyade bir koruyucu aile yanında himaye edilmeleri şeklindedir.²⁹

Hadislerde yetimleri himayeden maksadın, maddi korumadan ibaret olmayıp, onları tam bir ailevi atmosfer içerisinde yaşatmak olduğu bariz bir şekilde ifade edilmektedir.³⁰ Bu hadislerden iki tanesine burada yer verebiliriz:

“Müslümanlar arasında en hayırlı ev, içerisinde yetim olan ve yetime de iyi muamele yapılan evdir. En kötü ev de içinde yetim olan, fakat ona kötü davranılan evdir.”³¹

“Her kim, müslümanlar arasından bir yetimi (evine alıp) kendi yediğinden yedirir, kendi içtiğinden içirirse, affı mümkün olmayan bir günah (şirk) işlemedikçe Allah onu mutlaka cennetine kor.”³²

Yetim çocuklar, hadislerde de ifadesini bulduğu üzere bir aile ortamı içerisinde tıpkı öz evlat gibi okşanıp sevilerek³³ hayata hazır duruma getirilmiş olurlar.

Görüldüğü gibi âyet ve hadislerde sahipsiz ve yetim çocukların, öz evlat gibi aile içinde barındırılmalarının gereği vurgulanmaktadır. Esasen çocukların eğitimi, yetiştirilmesi ve gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri açısından ailenin en uygun ortam olduğu bilinen bir gerçektir. Bu noktadan hareketle, kimsesiz ve yetim çocukların korunmasına yönelik olarak ülkemizde yakın zamanda başlatılan

²⁶ 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 27 Mayıs 1983 ve 18059 Sayılı Resmi Gazete, s. 7.

²⁷ Yünni Sezen, *Sosyolojide ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar*, Marmara Ün. İl. Fak. Vakfı Yayınları, İstanbul, 1990, s.120.

²⁸ Latife Bıyıklı, “Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması”, *Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu*, Ankara Ün. Eğitim Bil. Fak. Yayınları, Ankara, 1983, s.61-63.

²⁹ İbrahim Canan, *Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye*, Tuğra Neşriyat, İstanbul, s. 411.

³⁰ Canan, a.g.e., s. 412, Abdurrahman Kurt, “İslâm'ın Koruyucu Aileye Bakışı”, *Uludağ Ün. İl. Fak. Dergisi*, C. 6, Sayı: 6, Bursa, 1994, s. 177.

³¹ İbn Mace, Edep, 6.

³² Tirmizi, Birr, 14.

³³ İbn Mace, Edep, 10.

koruyucu aile uygulaması yaygınlaştırılmalı ve ailelerin bu uygulamaya katılmalarını özendirici çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

C- Sefihlerin Korunması:

Sefih aklında noksanlık olup³⁴ malını boş yere harcayarak saçıp savuran kimsedir.³⁵

Kur'an bu özelliklere sahip kimselerin harcamada bulunmalarına sınırlama getirmektedir.

“Allah'ın geçimine dayanak kıldığı mallarınızı aklı ermezlere vermeyin. O mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.”³⁶

Âyette hayatın temeli olan malın, akılları ermeyen küçükler, deliler ve zekaca geri olanlar, kısacası malını güzel bir şekilde kullanamayan herkes demek olan sefihlerin³⁷ tasarrufuna verilmemesi, bu kimselerin yeme, içme vb. zaruri ihtiyaçlarının giderilmesi, onlara karşı iyi davranılması istenmektedir.

Buna göre malını kullanamayacak derecede akıl gücünden yoksun olanların harcama yetkileri ellerinden alınır. Velileri, onların zaruri ihtiyaçlarını onlara ait mallardan karşılar.

Aklında noksanlık olan kişilerin temel ihtiyaçları sadece yeme, içme ve giyimden ibaret değildir. Hayata uyum sağlayabilmeleri açısından özel bir eğitime tabi tutulmaları onlar için ciddi bir gerekliliktir. İslâm'ın bu kişileri koruması altında bulunduranlara yüklediği görevlerden biri de bu yönde bir eğitimi gerçekleştirmektir. Böyle bir eğitim bilhassa zeka seviyeleri düşük olup ve bu nedenle zihinsel engelli olarak nitelendirilen çocuklar için son derece önem taşımaktadır. Zira özel eğitimden geçirilecek olan zeka seviyeleri düşük çocuklar, bu sayede çevrelerine daha kolay uyum sağlayabileceklerdir.

Ülkemizde özel eğitime muhtaç çocuklar okullarda açılan özel sınıflarda eğitim görmektedirler. Böyle bir uygulamaya ilk defa 1952-1953 öğretim yılında Ankara'da Hıdırlık Tepe ve Yeni Turan ilkokullarında başlanmıştır.³⁸

Halen 23 adet Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulu bünyesinde 777'si erkek, 391'i kız olmak üzere toplam 1168 zihinsel engelli çocuk öğrenim görmektedir.³⁹

D- Muharremat:

³⁴ İbn Manzur, *Lisanu'l Arap*, C. 13, Beyrut, trs., s. 497, Ragıb el-İsfehani, *el-Müfredat fi Garibi'l-Kur'an*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1986, s. 343.

³⁵ Ö. Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, C. 7, Bilmen Yayınevi, İstanbul, trs., s. 269.

³⁶ Nisâ, 4/ 5.

³⁷ Mahmut Şeltut, *Kur'ana Doğru*, Çev. M. Beşir Eryarsoy, Bir Yayıncılık, İstanbul, 1987, s. 77.

³⁸ Doğan Çağlar, *Geri Zekalı Çocuklar ve Eğitimi*, Ankara Ün. Eğ.Fak. Yay., Ankara, 1979, s. 110.

³⁹ *Milli Eğitim Sayısal Veriler 2000*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 2000, s.53.

Muharremat evlenilmesi dinen yasak olan kadınlardır. Kur'an'da kendileriyle evlenilmesi dinen helal olmayan bu kadınlardan şu şekilde söz edilmektedir. “Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla (nikahlanıp da) henüz birleşmemişseniz kızlarını almanızda size bir mahzur yoktur. Kendi sülbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı. Ancak geçen geçmiştir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”⁴⁰

Kur'an evlenilmesi yasaklanan kadınları bu şekilde belirlemenin yanında, cahiliye döneminde Araplar arasında yaygın olan üvey anne ile evlenme uygulamasını da yürürlükten kaldırmıştır: “Geçmişte olanlar bir yana babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin. Çünkü bu bir hayasızlıktır. İğrenç bir şeydir ve kötü bir yoldur.”⁴¹

Muharrematın nedeni, böyle bir kadın ile erkek arasında bulunan ve bozulmaya maruz bırakılmaması gereken bağların bulunması ve bu bağların evlilik hayatının kaygan zeminine getirilmemesi gerektiğidir.⁴²

Ortaya konan bu hüküm, aile müessesesini erkek ile kadın arasındaki insani ilişkiler açısından geniş bir alan oluşturarak planlamaya çalışan İslâm'ın konuyla ilgili yaklaşımını ortaya koymaktadır. Bu alanda herhangi bir cinsel duygu söz konusu değildir. Yasaklamada bu tür duyguların önüne setler çekilmektedir. Böylece kadın ve erkeğin başıboş bırakılmasından doğacak ve ailenin varlığını olumsuz yönde etkileyecek ahlaki problemlere fırsat vermeksizin gündelik hayat ilişkilerindeki denge korunabilecektir.

E- Irzların Korunması:

İslâm aileyi kutsal saymış ve varlığını devam ettirebilmesi yönünde ilkeler ortaya koymuştur. Bu amaçla evlenmeyi emrederken zinayı yasaklamıştır. “Sakın zinaya yaklaşmayın, doğrusu bu çirkindir, kötü bir yoldur.”⁴³ ilahi buyruğuyla zinaya karşı kesin bir tavır ortaya koymuştur.

Aile yuvası için en büyük tehlike zina ve fuhuştur. Zina ve fuhuş öncelikle ailenin teşekkülüne engel teşkil eder. Kurulmuş olan ailenin ise dağılmasına, nesebin karışmasına ve bunun sonucu olarak toplumsal huzursuzlukların meydana gelmesine sebep olur.

İslâm caydırıcı olması açısından zinayla ilgili cezai tedbirler ortaya koymuştur. Kur'an'da zina edenlerle ilgili olarak inen ilk âyetlerde hafif cezalardan

⁴⁰ Nisâ, 4/ 23.

⁴¹ Nisâ, 4/ 22.

⁴² Şeltut, a.g.e., s. 77.

⁴³ İsrâ, 17/ 32.

söz edilirken, zamanla daha ağır cezalar içeren ayetler nazil olmuştur. İlk inen âyetlerde şu ifadeler yer almaktadır:

“Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp getirinceye kadar, yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin.”⁴⁴

“İçinizden fuhuş yapan her iki tarafa ceza verin, eğer tevbe eder, uslanırlarsa artık onlara ceza verip eziyet etmekten vazgeçin. Çünkü Allah tevbeleri çok kabul eden ve esirgeyendir.”⁴⁵

Bu âyetlerde fuhuş yapan kadın ve erkeklere verilecek cezadan söz edilmektedir. Burada uygulanacak ceza kadınların evlerde hapsedilmesi, erkeklere eziyet edilmesidir. Tevbe ettiklerinde ise eziyetten vazgeçilmesi istenmektedir. Uygulanacak ceza aileyi korumayı, çirkin ve kötü fiillerden uzak tutmayı hedef almaktadır. Çünkü toplumun bekası, ailenin sağlam temellere dayandırılmasına bağlıdır.

Müfessirlerin çoğuna göre Nisâ sûresi 15 ve 16. âyetler, İslam’da zina hakkındaki hükümlerin ilk aşamasını belirlemektedir. İslâm’ın ilk zamanlarında zina eden kadınlar evlerde hapsedilirdi. Erkekler ise azarlama, kınama, ayakkabıyla dövme cezasıyla cezalandırılırdı.⁴⁶

Daha sonra Nur sûresinde zinayla ilgili âyetler inince bu âyetlerde yer alan hükümler nesholunmuştur. Tabi ki burada bir tedricilik* söz konusudur. İlk planda bu âyetler, belli bir süre geçtikten sonra da daha yaptırım gücü olan âyetler nazil oluyor. Böylece toplum yeni bir duruma alıştırılıyor.

Zina bir ailenin varlığını tehdit eden en büyük felakettir. Böyle bir durumda aileden söz etmek imkansızdır. Bu yüzden İslâm ırzların korunmasını esaslı bir ilke olarak ortaya koymuştur. Toplumun huzur ve istikrarı ailenin huzur ve istikrarına bağlıdır. Zina yüzünden dağılan ve parçalanan aileler toplumun geleceğini tehdit etmektedir. Bu yüzden aile üyelerinin, gerek ailenin ve gerekse toplumun düzenini bozucu kötü fiillerden uzak kalması gerekir. Esasen bir takım yasaklamaların ve yaptırım gücü olan cezaların getirilmesi bu gayeyi gerçekleştirmeye yöneliktir.

F- Kadınlarla İyi Geçinme:

Kadın ve erkek birbirini tamamlayan iki temel unsurdur. Evlilik akdi sonucu kadın ve erkeğin birlikteliği ailenin teşekkülü yönünde atılan ilk adım olma özelliği taşımaktadır. Huzurlu bir aile ortamı ancak, eşlerin birbirleriyle iyi geçinmeleri, karşılıklı bir anlayış birlikteliğine sahip olmaları ve hayatın sıkıntılarını ortak

⁴⁴ Nisâ, 4/ 15.

⁴⁵ Nisâ, 4/ 16.

⁴⁶ Süleyman, Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, C. 2, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1989, s. 225.

paylaşmalarıyla sağlanabilir. Bunun gerçekleştirilmesine yönelik olarak erkekleri daha büyük sorumluluklar beklemektedir.

Kur'an'da erkeklerin kadınlarla iyi geçinmeleri hususuna şöyle işaret edilmektedir:

“Onlarla (kadınlarla) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.”⁴⁷

Görüldüğü gibi âyetle, hoşlanılmayan kadının evde tutulmasını mümkün olduğu kadar sağlamak, gönlün geçici arzularına set çekmek ve problemi çözüme kavuşturmak amaçlanmaktadır. Çünkü sonradan gelen isteksizlik duyguları yine sonradan başka bir olumlu duyguyla yer değiştirebilir.

Âyette söz konusu edilen iyi muamele içinde sabır ve tahammülün yanı sıra iki taraf arasındaki fikir ve görüş ayrılığını sükûnetle iyileştirme girişiminde bulunmak da vardır. Sabredilerek hoşlanılmayan husus zamanla hayırlı hale gelebilir.

Kadınlarla iyi geçinmek hususunda yukarıda zikrettiğimiz âyete ilaveten bu konuda rivayet edilen hadislere de burada yer verebiliriz:

“Siz onları Allah'ın emanetiyle aldınız. Ve Allah'ın kelimesi ile helallendiniz.”⁴⁸

“En hayırlınız ehline karşı en çok hayırlı olanınızdır. Ehline karşı en çok hayırlı olanınız benim.”⁴⁹

“Hanımına yumuşak ve iyi davranan kişi, müminlerin iman bakımından en mükemmelidir.”⁵⁰

Hadislerden anlaşılacağı üzere kadınlar Allah'ın erkeklere emaneti olup, hassas bir yapıya sahiptirler. Bundan dolayıdır ki onlara iyi davranmak imanın mükemmelliğiyle eş değer görülmüştür. Böylece erkeklerin dikkatleri çekilmiş, kadınlara karşı anlayışlı olmaları ve hoşgörülü davranmaları istenmiştir.

Kadınların kusurları olabilir. Hatalı davranışlar sergileyebilirler. Böyle durumlarda son derece sabırlı olup, ikna yoluyla bu kusurlu davranışların tekrarlanmaması istenmelidir. Böyle davranmak mutlu ve huzurlu bir aile yaşantısının gerçekleşmesi için tek çıkar yoldur.

Huzurlu bir aile ortamı her şeyden önce çocuğun eğitimi ve kişiliğinin gelişimi açısından son derece önemlidir. Zira aile içi ilişkiler karşılıklı anlayış ve sevgi esasına bağlı olarak devam ettiği sürece, çocuk da huzurlu bir ortamda güven, sevgi ve şefkat dolu, şahsiyeti zayıflatan psikolojik huzursuzluktan uzak olarak

* Tedric konusunda bkz., Bayraktar Bayraklı, İslâm'da Eğitim, M.Ü.İl.Fak.Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s.213, Abdullah Özbek, Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed, Esra Yayınları, Konya, 1991, s.186, Kerim Yavuz, Günümüzde Din Eğitimi, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Adana, 1998, s.95.

⁴⁷ Nisâ, 4/ 19.

⁴⁸ Müslim, Hac, 147, Ebu Davud, Menasik, 56.

⁴⁹ Tirmizi, Rada, 11.

⁵⁰ İbn Hanbel, Müsned, VI, 47.

yetişecektir. Ayrıca çocuk anne - babanın bütün hareket ve davranışlarını taklit yoluyla aklı başına gelip her şeyi anladığı zaman onların inanç ve hükümlerine bağlanacağından aile sağlam temellere dayandırılmalıdır.⁵¹

G- Problemlili Olan Eşlerin Arasını Bulma:

Güçlü ve istikrarlı bir aile müessesesini hedefleyen İslâm, aileyi oluşturan eşler arasında ortaya çıkacak ve ailenin dağılmasına sebep olabilecek problemlerin çözüme kavuşturulmasına özel bir önem göstermiştir.

Kur'an eşler arasındaki anlaşmazlığın aile yuvasını bozacak boyutlara ulaşması durumunda, onların arasını düzeltici arabulucuların görevlendirilmesini istemektedir:

“Eğer eşlerin aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin.”⁵²

Aile içi problemleri çözüme kavuşturacak olan hakemler eşlerin ailelerinden seçilir. Çünkü aile içindekiler, onların hallerini daha iyi bilirler. Fakat gerektiğinde aileden olmayan kimseler de hakem tayin edilebilirler. Hakemler, geçimsizlik nedenini ve bunun giderilmesi çaresini araştırırlar. Genellikle alimler, hakemlerin hem birleştirme, hem de ayırmaya karar verme yetkisine sahip oldukları görüşündedirler.⁵³

Hakem tayinindeki başlıca gaye, toplumun çekirdeği olan aile hayatının devamını sağlamak, eşler arasında ortaya çıkan olumsuzlukları gidermeye çalışmak, iki tarafı uyarak birlikte mutlu bir yaşam sürmelerine yardımcı olmaktır.⁵⁴

Aile içi ihtilafları çözüme kavuşturmak amacıyla eşlerin ailelerinden seçilecek arabuluculara ilaveten, aynı işlevi görecek aile danışmanlık merkezlerinin kurulması gerektiğini burada söyleyebiliriz. Buralarda ilahiyatçı, hukukçu, psikolog ve sosyologdan oluşan bir uzman grubu görev alabilir. Aralarında geçimsizlik olan ve boşanmayı düşünen aileler mahkemeye gitmeden önce, arayışı düzeltici mahiyette son bir teşebbüs olarak bu merkezlere müracaat edebilirler. Aile danışmanlık merkezleri eşler arasındaki problemlerin çözümünde aktif bir rol oynamak suretiyle, boşanmaların önüne geçme ve aile düzeninin sağlanması yönünde oldukça önemli görevler üstlenebilirler. Bu merkezler öncelikli olarak illerde açılarak ülke geneline yaygınlaştırılmalıdır.

⁵¹ Bayraktar, *İslâm Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, M.Ü.İ.F.Vakfi Yayınları, İst., 1989, s. 114.

⁵² Nisâ, 4/ 35.

⁵³ Ateş, *Yüce Kur'anın Çağdaş Tefsiri*, C. 2, s. 278.

⁵⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerimin Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*, C. 2, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1985, s. 587-588.

Ğ- Boşanma:

Boşanma, aileyi oluşturan kadın ve erkeğin artık birbirlerine tahammül gösteremeyerek bir arada kalmalarının imkansızlaşması sonucu gerçekleşen fiili bir durumdur. İslâm aileler için bir yıkım teşkil eden boşanmayı asla onaylamamış, ortaya koyduğu prensiplerle bunu zorlaştırmıştır. Gerek Kur'an'da ve gerekse hadislerde hep kadınlarla iyi geçinilmesi, ufak tefek hatalarının görmezlikten gelinmesi istenmiştir. Asla izin verilmeyen yalana bile karı kocanın arasını düzeltmede göz yumulmuştur.⁵⁵ Ayrıca eşlerin arasını düzeltme mü'minlere bir görev olarak yüklenmiştir. Yalnızca evliliğin devamının imkansızlaştığı durumlarda boşanmaya izin verilmiştir. Kur'an'da bu hususa şöyle işaret edilmektedir:

“Eğer eşler birbirinden ayrılırsa Allah, bol nimetinden her birini zenginleştirir (diğerine muhtaç olmaktan kurtarır). Allah'ın lütfu geniş, hikmeti büyüktür.”⁵⁶

Peygamberimiz de bu konuda “Allah'ın en çok buğz ettiği helal (meşru şey) boşamaktır”⁵⁷ buyurmaktadır.

Boşanmalar aileleri derinden etkilemekte, yuvaları dağıtmakta ve toplumda huzursuzluklara sebep olmaktadır. Ne yazık ki ülkemizde son yıllarda boşanan çiftlerin sayısında devamlı bir artış olduğu göze çarpmaktadır.⁵⁸ Bu durum ise geride kalan çocuklar açısından hiç de iç açıcı değildir.

Boşanmanın olumsuz etkileri şüphesiz en çok çocuklar üzerinde görülür. Bunalan, itilip kakılan ve sahipsiz kalan çocuk, sevgi ve bağlılık hissini parçalandığını hissedecek ve çeşitli psikolojik bunalımlar içinde kendini bulacaktır. Bu çocuklarda, yani boşanma ile parçalanmış aile çocuklarında yüksek oranda psikolojik düzensizlikler ve suça yönelmeler gerçekleşecektir. Nitekim yapılan araştırmaların sonuçları bunu doğrulamaktadır. Bu araştırmalardan birkaçına burada yer verebiliriz:

Boşanmış aile ve normal aile çocuklarından oluşan 144 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada boşanma olayından çocukların çok etkilendiği ve bu etkilenenin en çok (5-6) yaş grubunda gerçekleştiği görülmüştür.⁵⁹

⁵⁵ Yalan söylemek İslam'ca pek çirkin bir şey olarak görülmesine rağmen üç yerde buna izin verilmiştir: “Harpte, halk arasını ıslah hususunda ve aile düzeni için kocanın karısına kadının da kocasına yalan söylemesi” (Tirmizi, Birr, 26, İbn Hanbel, VI, 459)

⁵⁶ Nisâ, 4/ 130.

⁵⁷ Ebu Davud, Talak, 3, İbn Mace, Talak, 1.

⁵⁸ Yıllara göre boşanma istatistikleri şöyledir: 1992 - 27. 133, 1993 - 27. 725, 1994 - 28. 041, 1995 - 28. 875, 1996 - 29. 552, 1997 - 32. 717. Görüldüğü gibi boşanma oranlarında devamlı bir artış söz konusudur. (Kadın İstatistikleri ve Göstergeleri, <http://www.die.gov.tr/toyak1/home/index.html>).

⁵⁹ Şule Bilir, Duyan Dabanlı, “Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler”, *Aile Yazıları*, 3, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 149-150.

Diğer bir araştırmada, öğrenim hayatında parçalanmış ailelerden gelen çocukların normal aile çocuklarına kıyasla daha az başarılı oldukları ortaya çıkmıştır.⁶⁰

Yavuzer'in yaptığı bir araştırmada suçlu gençlerin % 22'sinin dağılmış ailelerden geldikleri belirlenmiştir.⁶¹

Glueckler, 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan grup üzerinde yaptıkları karşılaştırmalı çalışmada, suçlu grubun % 60'ının, buna karşılık suçlu olmayan grubun % 34'ünün parçalanmış ailelerden geldiklerini bulmuşlardır.⁶²

Merril'in 3000 suçlu çocukla yaptığı araştırmada suçlu çocukların % 50'7 sinin dağılmış ailelerden geldiği ortaya konmuştur.⁶³

Bütün bu araştırmalar, suçlu çocukların gerek boşanma ve gerekse diğer nedenlerle ailelerinin dağılması sonucu tam ve mutlu bir aile yuvasından yoksun kaldıklarını ve bu durumun onları suç ortamına ittiğini gözler önüne sermektedir.

Çocukların geleceklerini karartan ve toplumsal bir faciaya yol açan boşanmaların önüne geçmek ve aile müessesesini sağlam kaideler üzerine oturtmak için esaslı önlemler alınmalıdır. Alınması gereken önlemlerle ilgili olarak şunları söyleyebiliriz:

1- Aile içi ilişkileri konu edinen eğitici yönde paket programlar hazırlanmalı ve bu

programlardan aile üyelerinin yararlanmaları sağlanmalıdır. Böylece aileyi oluşturan bireyler kendi aralarında daha iyi iletişim kurabilme yollarını öğrenebileceklerdir.

2- Okullarımıza aileyi konu edinen müstakil bir aile dersi konulmalıdır.

3- Halk eğitim merkezlerinde aile içi ilişkileri ele alan seminer, konferans vb. etkinlikler düzenlenmelidir. Bu konuda, halk eğitim merkezlerinin bulunduğu illerdeki üniversitelerle işbirliğine gidilebilir.

4- Aileden sorumlu müstakil bir aile bakanlığı kurulmalıdır.

5- Televizyonlarda bir aile kanalı oluşturulmalıdır. Özellikle milli ve manevi kültürümüze uygun, aile bağlarını kuvvetlendirici ve nikahlı yaşamayı teşvik edici filmler yayınlanmalıdır. Ayrıca çocukları eğitici, ders verici ve onları hayata hazırlayıcı mahiyette programlara ve çizgi filmlere yer verilmelidir.

6- Boşanmaların önüne geçmek ve aileyle ilgili problemleri çözmede etkin bir rol oynamak amacıyla aile danışmanlık merkezleri kurulmalıdır.

⁶⁰ Işıl Bulut, "Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma", *Aile Yazıları 3*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 221.

⁶¹ Haluk Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1992, s. 145.

⁶² Yavuzer, a.g.e., s. 152.

⁶³ Gülseren Günce, "Çocuk Suçluluğu ve Aile", *Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu*, Ankara Ün. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, Ankara, 1983, s. 2.

7- Gerek yazılı ve görsel basın yoluyla ve gerekse okullarımızda derslerde yüce dinimiz tarafından sınırları çizilen ve kendi öz benliğimize uygun aile modeli yeni yetişen nesle iyice tanıtılmalıdır.

8- Din görevlilerimizce verilen hutbe ve vaazlarda aile konusuna sık sık değinilmeli ve İslâm'ın aileye bakış açısı açıklığa kavuşturulmalıdır.

9- Aileyle ilgili bilimsel araştırmalar yapılmalı ve bunların sonuçlarından aile kurumunun düzene girmesi yönünde yararlanılmalıdır.

10- Çalışan ailelerle ilgili olarak iyileştirici yönde düzenlemelere gidilmelidir.

SONUÇ

Aile, bireylerin içinde doğup büyüdüğü, kişiliklerini kazandığı ve çevreleriyle sosyal ilişkilere girdiği toplumsal bir kurumdur.

Aile, çocukların eğitimi, yetiştirilmesi, ruhsal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları ve sosyalleşmeleri açısından en önemli müesseselerdendir.

Aile toplumun temelidir. Bir toplumun varlığı, huzur ve istikrarı ailenin düzene girmesine bağlıdır. Aile hem birey, hem de toplum açısından çok yönlü bir işleve sahiptir. Bu yönü dolayısıyla, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar bütün toplumlarda önemli bir müessese olma özelliğini koruyabilmiştir.

İslâm dini aileye büyük bir önem vermiştir. Bu manada öncelikli olarak ailenin temel üyelerinden biri olan kadını içinde bulunduğu olumsuz durumdan kurtarmış ve ona sahip olması gereken bütün temel hak ve hürriyetleri tanımıştır. İslâm'a göre bir ailenin kurulması için tek sağlıklı yol evlilikdir. Neslin korunması, nesebin tespiti ve toplumun ahlaki çöküntüden kurtulması ancak meşru evlenme sayesinde mümkün olur.

İslâm ailenin geleceğini ve varlığının devamını getirdiği ilkelerle güvence altına almıştır. Bu amaçla aileye zarar verecek gayri meşru ilişkileri yasaklamış, nikah, miras ve nafaka gibi hukuki esaslarla aile kurumunun sağlam temeller üzerine bina edilmesini sağlamıştır. Bütün bunlarla ailenin bütünlüğü korunmak istenmiştir. Erkeklere kadınlarla iyi geçinmeleri ve onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmelerinin tavsiye edilmesi bu gayeyi gerçekleştirmeye yöneliktir. İslâm boşanmayı asla onaylamamış ve son çare olarak görmüştür. Eşler arasında ailenin devamını tehdit edici bir problem çıkması durumunda arabulucuların devreye sokulması, İslâm'ın ailenin sürekliliğine yönelik bir gayreti olarak göze çarpmaktadır.

Günümüzde aile kurumunda gittikçe artan bir çözülme yaşanmaktadır. Boşanan ve parçalanan ailelerin sayısı devamlı olarak artmaktadır. Bu durum çocukların geleceğini olumsuz yönde etkilemektedir. Artık aileyi kökten sarsan problemleri ortadan kaldıracak önlemlerin alınması zorunluluk arz etmektedir. Televizyonlarda bir aile kanalının oluşturulması, aileye yönelik eğitici programlara yer verilmesi, milli ve manevi kültürümüze uygun, aile bağlarını kuvvetlendirici filmlerin yayınlanması, çalışan kadınlarla ilgili iyileştirici yönde düzenlemelere gidilmesi ve aile danışmanlık merkezlerinin açılması alınabilecek önlemlerden bazılarıdır.

Aileyle ilgili yapılacak düzenlemelerde Kur'an'ın aileye bakış tarzının bilinmesi son derece önem arz etmektedir. Bu bakış tarzı yeni yetişen nesle en ince ayrıntısına kadar tanıtılmalıdır. Şurası bir gerçektir ki, sağlıklı bir toplumun oluşması, çocukların ruhsal ve sosyal gelişmelerini tamamlayabilmeleri ve uyumlu bir kişilik yapısına sahip olabilmeleri, ailenin karşı karşıya kaldığı problemlerin çözüme kavuşturulması ve aile kurumunun sağlam esaslar üzerine teşekkülüyle mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA

- Aclûni, Keşfu'l-Hafâ, Dâru İhyâi't-Tûrasi'l-Arabî, 1351.
- Ahmed b. Hanbel, Müsned, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Âlûsî, Şihabuddin Mahmud, Ruhû'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm, Beyrut, 1994.
- Ateş, Süleyman, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1989.
- Ateş, "İslâm'ın Kadına Getirdiği Haklar", İslâmi Araştırmalar, C. 10, Sayı: 4, Ankara, 1997.
- Ayhan, Halis, Eğitim Bilimine Giriş, Şûle Yayınları, İstanbul, 1995.
- Bayraklı, Bayraktar, İslâm'da Eğitim, M. Ü. İ. Fak. Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.
- Bayraktar, M. Faruk, İslâm Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, M. Ü. İ. F.Vakfı Yayınları, İst., 1989.
- Bayraktar, "Ailenin Eğitim Görevi", Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Sayı:2, İstanbul, 1995.
- Behiy, Muhammad, İnanç ve Amelde Kur'ani Kavramlar, Çev. Adil Turgut, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1985.
- Bıyıklı, Latife, "Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması", Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara Ün. Eğitim Bil. Fak. Yayınları, Ankara, 1983.
- Bilgin, Beyza, "Yetim ve Kimsesiz Çocuklarla İlgili Tesis Kurmanın ve Yaşatmanın Önemi", Diyanet İlmî Dergi, C.33, Sayı:3, Ankara, 1997.
- Bilir, Şule, Duyan Dabanlı, "Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler", Aile Yazıları, 3, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- Bilmen, Ö. Nasuhi, Kur'an-ı Kerimin Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Bilmen, Hukuku İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, Bilmen Yayınevi, İstanbul, trs.
- Bulut, Işıl, "Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma", Aile Yazıları 3, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- Canan, İbrahim, Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye, Tuğra Neşriyat, İstanbul.
- Çağlar, Doğan, Geri Zekalı Çocuklar ve Eğitimi, Ankara Ün. Eğ. Fak. Yay., Ankara, 1979.
- Cassas, Ebû Bekr Ahmed er-Râzî, Ahkâmu'l-Kur'an, Beyrut, 1993.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani, Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1993.
- Erkal, Mustafa, "Türk Aile Yapısı ve Batı Avrupa'daki Bazı Değişmeler", Hz Peygamber ve Aile Hayatı, İlmî Neşriyat, İstanbul, 1989.

- Gökçe, Birsen, “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, Aile Yazıları 1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- Günce, Gülseren, “Çocuk Suçluluğu ve Aile”, Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara Ün. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, Ankara, 1983.
- İbn Mace, Ebu Abdillah Muhammed b.Yezid, Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1993.
- İbn Manzur, Lisanu'l Arap, Beyrut, trs.
- İsfehani, Ragıb, el-Müfredat fi Garibi'l-Kur'an, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1986.
- Kadın İstatistikleri ve Göstergeleri, <http://www.die.gov.tr/toyak1/home/index.html>.
- Kurt, Abdurrahman, “İslâm'ın Koruyucu Aileye Bakışı”, Uludağ Ün. İl. Fak. Dergisi, C. 6, Sayı: 6, Bursa, 1994.
- Kurtubi, el-Camiu li Ahkami'l Kur'an, Beyrut, 1996.
- Kutup, Seyyid, Fizilal'il Kur'an, Çev. İ. Hakkı Şengüller (Komisyon), Hikmet Yayınları, İstanbul, trs.
- Milli Eğitim Sayısal Veriler 2000, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 2000.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, Camiu's-Sahih, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1993.
- Özbek, Abdullah, Bir Eğitimci Olarak Hz.Muhammed, Esra Yayınları, Konya, 1991.
- Resmi Gazete, 27 Mayıs 1983 tarih ve 18059 Sayılı, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu,
- Sandıkçı, Kemal, “İslâm'da Ailenin Önemi”, İslâm'da İnsan Modeli ve Hz.Peygamber Örneği, T. D. V. Yayınları, Ankara, 1995.
- Sezen, Yümni, Sosyolojide ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar, Marmara Ün. İl. Fak. Vakfı Yayınları, İstanbul, 1990.
- Şeltut, Mahmut, Kur'ana Doğru, Çev. M. Beşir Eryarsoy, Bir Yayıncılık, İstanbul, 1987.
- Tezcan, Mahmut, “Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış”, Aile Yazıları 1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1993.
- Topaloğlu, Bekir, İslam'da Kadın, Yağmur Yayınları, İstanbul, 1988.
- Ulvan, Abdullah Nasıh, İslâm'da Aile Eğitimi, Çev. Celal Yıldırım, Uysal Kitapevi, Konya, 1981.
- Vahidi, Esbabu'n-Nüzul, Beyrut, 1982.
- Yavuz, Kerim, Günümüzde Din Eğitimi, Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları, Adana, 1998.
- Yavuzer, Haluk, Çocuk ve Suç, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1992.
- Yazır, Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, Eser Kitapevi, İstanbul, trs.
- Yörükoğlu, Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayıncılık, İstanbul, 1993.